



Finnmark Bonde og Småbrukarlag
Finnmárkku boanddaid- ja smávvađálolaččaid searvi

Dato 15-04-2009

Justis og Politidepartementet
Postboks 8005 Dep.
0030 Oslo.

Vi viser til Justisdepartementets høringsbrev av 15.2. 2008 angående NOU 2007 13.

Innhold: Hørings- svar NOU 2007: 13. Endringer i reindriftsloven

- A. Innledende anmerkninger (*side 2*)
- B. Prosessen om retten til land og vann i Finnmark. (*side 2-5*)
- C. Redegjørelse om de historiske rettighetsforholdene i bl.a. Alta området. (*side 5-7*)
- D. Særlig om de fredede områdene i Finnmark mot reinbeite. (*side 7-9*)
- E. Krav til lovendringer og tiltak for gjenopprette den rettslige status for befolkningen og næringslivet i Finnmark. (*side 9-14*)
 - 1) Tiltak for å rette opp den tvil som er oppstått om de fastboendes mulighet for å få tilkjent sine ulike rettigheter ut fra alders tids bruk. (*side 9*)
 - 2) Tiltak for å sikre jordbruket sine tradisjonelle utmarksområder. (*side 9-10*)
 - 3) Tiltak for å sikre nødvendige arealer for tettstedsutvikling i ulike områder av Finnmark. (*s 10*)
 - 4) Tiltak for å sikre barskogsområder i Finnmark. (*side 10-11*)
 - 5) Tiltak for å sikre mulighetene for vekst og fornying i eksisterende og nye næringer i fjord- og kystområdene i Finnmark. (*side 11-12*)
 - 6) Tiltak for å bringe den samiske tamreinsdriften i Finnmark i økologisk balanse og i bærekraftig utvikling. (*side 12-13*)
 - 7) Tiltak for å gi landbruket i fjordområdene i Finnmark rettigheter og rammevilkår som er nødvendig for å styrke grunnlaget for sjøsamisk språk og kultur. (*side 13-14*)
- F. Ikke iverksette endringer i reindriftsloven som foreslås i NOU 2007:13 som ytterligere vil svekke landbrukets og lokalsamfunnenes rettigheter i forhold reindrifta. (*side 14-22*)
- G. Avsluttende merknader. (*side 22*)

A. Innledende anmerkninger.

Finnmark Bonde-og Småbrukarlag har under siste fase av høringsperioden for NOU 2007:13, "Den nye sameretten", reagert svært sterkt på at sentrale myndigheter siden 1996 har vedtatt en rekke endringer i Reindriftsloven som dramatisk har endret rettighetssituasjon for befolkningen og andre næringer enn reindrifta i Finnmark.

Befolkningen i Finnmark har under arbeidet med SRU I og vedtakelsen av Finnmarksloven blitt forespeilet at rettighetsforholdene i de arealene som tidligere utgjorde "den såkalte statens umatrikulerte grunn" skulle tilbakeføres til de som opprinnelig har rettighetene. Rettssituasjonen er så dramatisk endret i forhold til dette at det er helt påkrevd at staten gjennom ny lovgivning og andre tiltak retter opp i situasjonen. Det er totalt uakseptabelt at de som er utenfor reindrifta har fått svekket sine rettigheter grovt på grunn av endringer i reindriftsloven som er vedtatt av Stortinget siden midten av 1990-tallet.

B. Prosessen om retten til land og vann i Finnmark.

Befolkningene og næringene i fjordene og på kysten av Finnmark har over lang tid ventet med forventning på avklaringene om rettighetene til land og vann i Finnmark. Helt fra juristen Sverre Tønnesen i 1972 utgav sin avhandling om "Retten til jorden i Finnmark" har man i Finnmark hatt også en helhetlig juridisk argumentasjon for at rettighetene til land og vann i Finnmark er spesiell i ulike deler av fylket og at begrepet "statens umatrikulerte grunn" gir en grov fortegning av rettighetene. Som en konklusjon skrev Tønnesen følgende:

"Som man forstår, er det fortsatt min mening at man kan og bør betrakte Finnmark-allmenningen som allmenning. Det vil være i samsvar med språkbruk i eldre tid og den nyere språkbruk er ikke fast. – Viktigst er det at ordvalget viser seg også å ha en viss betydning idet det assosierer med det som er realitetene: nemlig at bygdefolket har **rettigheter etter alders tids bruk** til jorden i og omkring sine bygder. Den assosierer også til det som må være rett, nemlig at bygdefolket i Finnmark har like store, og kanskje større moralsk rett til å bli kjent berettiget til det allmenningene kaster av seg i sine bygder som det sørnorske bønder har i sine bygdelag. Og de bør likeledes ha minst like stor rett til å få selvbestemmelsesretten over disse goder. – Det eneste man kan tilføye, er om man ikke mer presiste burde kalle dette jordkomplekset for Finnmarksallmenningene, d.v.s. i flertallsform, idet jorden på mange måter kanskje rettslig sett best bør anses som mange allmenninger, som stort sett står under samme generelle regler..." – "Man bør etter min mening kanskje gå over til en ordning i Finnmarksallmenningen slik at lokale allmenningsstyrer, valgt av de berettigede selv, bestemmer over alle de rettigheter grunnen kaster av seg."

10.10. 1980 ble Samerettsutvalget opprettet med følgende hovedformål:

”å utrede generelt spørsmålene omkring den samiske befolkningens rettslige stilling når det gjelder retten til og disponeringen og bruken av land og vann. Utvalget bør i

denne sammenheng i første rekke å se på forholdene i Finnmark fylke – ikke bare inne i landet, men også i fjordene og ute ved kysten”

Som grunnlag for Samerettsutvalgets arbeid framla en særskilt arbeidsgruppe – Rettsgruppen – fram sitt arbeid i NOU 1993:34, ”Rett til og forvaltning av land og vann i Finnmark”. Denne utredningen bygger i stor grad på det arbeidet som Tønnesen hadde gjort. Når det gjelder reindriftens rettslige grunnlag ble det drøftet på sidene 217-224. Her skrives bl.a.:

”Dersom reindriftssamenes rett skal ha et alternativt rettsgrunnlag, må denne rett, som nevnt ovenfor, være etablert før vi fikk den første reindrifftslovgivning her i landet. – Det må i dag anses som godgjort at tillegget til grensetraktaten med Sverige fra 1751, den såkalte Lappekodisellen, (også) må regnes som den første internrettslige regulering av reindriftssamenes rettsstilling.”

Ut fra ulike historiske kilder er det åpenbart at befolkningen i de fleste fjordene og på kysten av Finnmark hadde oppnådd rettigheter ut fra alders tids bruk før den samiske tamreinsdriften i hovedsak etter 1751 fikk tillatelse til å benytte noen fjellområder og enkelte øyer til reinbeite. Da det første Samerettsutvalget presenterte sine vurderinger i NOU 1997:4, ”Naturgrunnlaget for samisk kultur”, skrev de følgende om et krav fra NRL om lovfesting av reindrifftsretten:

”En lovfesting av at reindriften har et rettsgrunnlag ut over det som følger av dagens reindrifftslov, forutsetter at det virkelig finnes et slikt grunnlag. ..Det dreier seg om forhold som ligger langt tilbake i tid – i praksis er det et spørsmål om de sentrale rettighetene for reindriftssamene var etablert ved tradisjonell bruk før de ble hjemlet ved lappekodisillen i 1751. Og selv om enkelte høyesterettsdommer, bl.a. den såkalte Altevannsdømmen ..., kan gi visse holdepunkter, har spørsmålet aldri vært direkte oppe for domstolene.”

Da Finnmarksloven ble vedtatt i 2005 ble det bl.a. ut fra ovenstående vurderinger slått fast at det ikke var mulig å fastsette rettighetene i de ulike områdene gjennom lovgivning. For å avklare slike spørsmål måtte man gjennomføre områdevis utredninger og domstolsbehandling. Den sentrale bestemmelsen om dette er formulert i Finnmarksloven § 4, 2. og 3. ledd:

Loven her gjør ikke inngrep i kollektive og individuelle rettigheter som samer og andre har opparbeidet ved hevd eller alders tids bruk. Dette gjelder også de rettighetene reindrifftsutøverne har på slikt grunnlag eller etter reindrifftsloven.”

For å fastslå omfanget og innholdet av de rettighetene som samer og andre har på grunnlag av hevd eller alders tids bruk eller på annet grunnlag, opprettes en kommisjon som skal utrede rettigheter til land og vann i Finnmark, og en særdomstol som skal avgjøre tvister om slike rettigheter..”

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag var 7.1.2009 i møte med Landbruks og Matdepartementet vedrørende forskrift om fredning av visse områder i Finnmark mot reinbeite. Fredningen av barskogsområdene i Alta mot reinbeite blei innført fra 1927. Under dette møtet ble det trukket fram fra Finnmark Bonde og Småbrukarlag at reindrifta aldri hadde hatt beiterettigheter i barskogsområdene og de aktuelle områdene og ut fra alle historiske utredninger var dette allmenninger hvor de fastboende hadde omfattende bruks- og eierrettigheter. Departementets representant fremholdt at rettighetene i Finnmark var slik at reindrifta har rettighetene til alle arealer i Finnmark.

Med bakgrunn i de opplysninger som kom fram under møtet startet Finnmark Bonde- og Småbrukarlag et arbeid med å få klarlagt de opplysninger som ble gitt av departementet omkring rettighetsforholdene i Finnmark og når det var iverksatt lovendringer som langt på vei har fratatt befolkningen i Finnmark rettigheter før Finnmarkkommisjonen har fått klarlagt disse.

Slik vi har funnet det ut startet prosessen med at Høyesterett i 1988 avsa en dom (Rt. 1988 s. 1217 Korssjøfjell).

”... ..i følge dommen var (det) reineierne som måtte godtgjøre at de gjennom lang tids bruk hadde ervervet reindriftsrett på privat utmarksgrunn...”

Departementet fremmet i 1996 et forslag til endringer av reindriftsloven for ”å avklare usikkerhet” etter Korssjøfjelldommen:

”Reindriftsloven §4 er en bevisbyrderregel som først ble lovfestet i 1996 for å avklare den usikkerhet som ble skapt etter at det ble avsagt dom i Høyesterett i 1988...”

Da SRU I la fram sine utredninger i 1997 (NOU 1997: 4), ble det som sitert ovenfor skrevet at spørsmålet om reindrifta har ”rettsgrunnlag ut over det som følger av dagens reindriftslov” ...”aldri har vært direkte oppe for domstolene.”

I 2007 fremmet Landbruksdepartementet forslag til endringer av reindriftsloven med bakgrunn i arbeidet til Reindriftslovutvalget som hadde vært i arbeid siden 2001. Forslag til ny lov ble i januar 2007 fremmet gjennom ot.prp. nr. 25 (2006/2007). Her beskriver Landbruks- og matdepartementet rettighetsforholdene i områdene hvor det drives reindrift totalt i avvik fra vurderingene som var gjort av Samerettsutvalget og som ikke minst grovt undergraver de mest sentrale bestemmelsene i Finnmarksloven. I kap 8.5 om ”reindriftens rettsgrunnlag og reindriftens arealer” skrives bl.a.:

”En vurdering av spørsmål vedrørende reindriftens rettsgrunnlag har ligget utenfor utvalgets mandat. Utvalget har imidlertid foreslått at loven gir uttrykk for det som er fastslått i rettspraksis, at reindriften har sitt grunnlag i rettstiftende bruk.”

Regjeringsadvokaten reiser spørsmål om betydningen og hensiktsmessigheten av slike bestemmelser. Det anføres at bestemmelsene reelt sett kan bidra til å skape usikkerhet ved at det kan synes om reindriftnæringen etter disse bestemmelsene skal kunne ha rettigheter som ikke framgår av loven. ... *Departementet* legger til grunn at det i dag er anerkjent i norsk rett at reindriften har sitt selvstendige rettsgrunnlag uavhengig av loven basert på den bruk som har vært utøvd i de områder reindrift har foregått....Departementet er enig med utvalget i at en bestemmelse med et slikt innhold, uttrykkelig bør inntas i loven slik at det ikke oppstår tvil om dette prinsippet.”



Til tross for at Samerettsutvalget hadde presisert at rettighetene til ulike arealer i Finnmark ikke var mulig å avklare uten domstolsbehandling og dette ble konfirmert av Stortinget ved vedtaket av Finnmarksloven i 2005, klarer Landbruksdepartementet kort tid etter å konkludere at det "i dag er anerkjent i norsk rett at reindriften har sitt selvstendige rettsgrunnlag" ut fra alders tids bruk. Som ny § 4 i reindriftsloven foreslår Landbruksdepartementet etter dette følgende:

"Det samiske befolkningen har på grunnlag av **alders tids bruk** rett til å utøve reindrift innenfor de delene av fylkene Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark hvor reindriftssamene fra gammelt av har utøvet reindrift (det samiske reinbeiteområdet).

Det ser ut som om det er en dom i Høyesterett i 2001 som Landbruksdepartementet viser til. I NOU 2007:13 (s. 308) skriver SRU II:

"I nyere rettspraksis har alders tids bruk hatt stor betydning som grunnlag for anerkjennelse av samiske rettigheter til grunn og naturressurser. I plenumsdommen Rt 2001 s. 769 (Selbu) ble reindriftsutøverne i reinbeitedistriktene Riast/Hylling og Essand ansett å ha ervervet beiterettigheter på privateid utmarksgrunn med grunnlag i bruk i alders tid. Senere samme år fant Høyesterett i Svartskogsaken (Rt 2001 s. 1229) at befolkningen i Manndalen i Kåfjord i Troms fylke med grunnlag i alders tids bruk hadde ervervet en kollektiv eiendomsrett til et utmarksområde på om lag 116 km²."

Finnmark Bonde og Småbrukarlag anser det som oppsiktsvekkende at disse to dommene fra 2001 blir brukt av Landbruksdepartementet i 2007 til å fremme lovendringer som i ettetid kanskje har fratatt befolkning i de ulike finnmarksallmenningen de rettigheter som de ut fra bl.a. Sverre Tønnesen og SRU I åpenbart har hatt i sine områder ut fra alders tids bruk. Finnmark Bonde og Småbrukarlag stiller seg imidlertid tvilende til at befolkningen i Finnmark kan bli fratatt rettigheter gjennom lovendringer.

C. Redegjørelse om de historiske rettighetsforholdene i bl.a. Alta området.

Det har vært bosetning og jordbruk/fedrift i fjordene og på kysten av Finnmark før reindriftsamene kom dit på midten av 1600 tallet. Arkeologiske utgravninger fra Alta-området viser fedrift blant sjøsamene med fellesgamme for folk og fe så langt tilbake som til 1300 tallet i. (Atlas historie bind 1.) Fremveksten av reinnomadismen på midten av 1600 tallet bryter med veidesidaens rettsregler for bruk av avgrensede sidaområder. "Da presset av reinmengden etter hvert blei for stort i innlandet og i "Kjølens" fjellkomplekser, trengte reinnomadismen her liksom i Finnmark utover i kyst- og skjærgårdsområdet i Norge." Dette skapte konflikter mellom kyst og innland- siidaene. (Ørnulf Vorren, Samisk bosetning på Nordkalotten, arealdisponering og ressursutnytting i historisk økologisk belysning.)

I NOU 1993:34, s. 217, konkluderer den juridiske ekspertise med følgende vilkår for at reindriftssamenes rett skal være dannet på en alternativ måte enn gjennom reindriftslovgivningen:

"Dersom reindriftssamenes rett skal ha et alternativt rettsgrunnlag, må denne rett, som nevnt ovenfor, være etablert før vi fikk den første reindriftslovgivning her i landet."

Om tidspunktet for når den første reindriftslovgivning skrives samme sted:

”Det må i dag anses godtgjort at tillegget til grensetraktaten med Sverige fra 1751, den såkalte Lappekodisill, (også) må regnes som en internrettslig regulering av reindriftssamenes rettsstilling”

Under Adelaer-kommisjonens forhandling på tinget i Talvik i 1690 klaget befolkningen i Alta på fjellsamene fra reinbyene i Kautokeino og Avjovarri. I Altas Historie, bind 1, s. 175-176 skrives bl.a.:

”Under Adelaer-kommisjonens forhandlinger inngav de to finnelensmennene i Alta, Peder Mortensen, Eggeskall, og Niels Pedersen, Korsnes, klagemål mot fjellsamene fra Avjovarri og Kautokeino, som i strid med gammel sedvane kom ned til sjøsiden med sine rein og påførte sjøsamene stor skade.”

På Tinget samme sted i 1692 ble den samme klage fremmet av både nordmennene og samene:

”Amtmann Lilienskiold var særdeles lydhør overfor slike klager, fordi han oppfattet tamreinsdriften som en form for svensk ekspansjon. Han vedtok drastiske tiltak for å få satt en stopper for fjellsamenes sommerinvasjoner. Finnelensmennene fikk beskjed om å varsle fjellsamene som var kommet ned til Alta om våren, at verken de eller andre fjellsamer hadde rett til å oppholde seg i sjøfjellene med reinhjordene sine. Hvis de ikke adlød ordren, hadde sjøsamene fullmakt til å ta rinene deres, merke dem med Kongens merke og oppbevare dem... til neste ting. Satte samene seg til motverge, hadde sjøsamene fullmakt til å ”nedskytte alle Fjeld-finnernes Rener”...

Hans H. Lillenskiold (1650-1703) var Amtmann i Finnmark amt fra 1684-1701.

Næringsutøvelse i Altaområdet har vært jordbruk, fiske, skogbruk og utnyttning av andre natursurser som skiferdrift med mer.

I 1860 skrev daværende sorenskriver i Alta i forbindelse med de første søknadene om utmål av grunn til skifer i Pæskafjellet:

”Staten har, saavidt vides, ikke forbeholdt sig nogen Disposisjonsrett over Fjelde og Bjerge med Hensyn til Stenbrud og Allmuen synes derfor forsaavidt at maatte være overladt samme til fri Afbenyttelse...”

Det er all grunn til å tro at hans vurderinger var basert på solid innsikt i den rettsstilstand som gjaldt for områdene i hans område. Hans etterfølger skrev følgende om hans forgjenger Lars Lie:

”Hans domme avdækker den virkelige retstilstand i Finmarken og viser, at han kjende den, som han praktiserte den.”

I NOU 1993. 34 ”Rett til og forvaltningen av land og vann i Finnmark” finner vi en rekke utredninger som underbygger at rettsgruppen for utredningen (6 jurister) i vesentlig grad deler vurderingene til Lars Lie fra 1860. Konkret om rettighetene for skiferfeltene i Alta gis følgende vurdering (s. 190):



"Det må således kunne reises spørsmål om ikke skifervirksomheten i Alta har en slik tradisjon, fasthet og næringsmessig betydning for en avgrenset personkrets, at den har ekspropriasjonsrettslig vern. Noe endelig svar på dette vil likevel bare en domstol kunne gi."

Da det i 1919 oppstod en stor strid i Alta på grunn av utmål som befolkningen i Alta mente var i strid med befolkningens rettigheter, ente tvisten med at et sakkyndig utvalg anbefalte at utmålene burde tildeles den enkelte skiferdriver og at retten til å drive var knyttet til at søkeren var bosatt i Alta. Ordningen med individuelle skiferbrev ble innført og i 1979 skrev Sverre Tønnesen i avhandling, "Retten til jorden i Finnmark. Reglene om den såkalte "Statens umatrikulerte grunn" følgende om løsningen som man i 1923 kom fram til i Alta:

"...Et ganske interessant eksempel på hvorledes man gjennom juridiske omveier kommer tilbake til realitetene: at skiferretten i grunnen er et gode som burde tilkomme bygdelagsmedlemmene selv."

Som kjent fikk ikke de som bodde i Finnmark dokumentasjon på rettighetene til de arealene de brukte før i 1760. På tinget i Talvik 18. juni 1760 protokollerte amtmann Gunder Hammer den første "plasseddelen" på en boplass i Alta. Plasseddelen er i NOU 1993: 34, s. 362 definert som "amtets garanti for at innehaveren kunne sitte på boplassen for sin levetid".

Den neste amtmann, Torkil Fieldsted, førte ordningen videre. Han mente beboerne burde utvises boplasser med full eiendomsrett. Utarbeidet og fikk godkjent sine forslag til både resolusjon og skjøteformuler og ved kgl. res av 27.5. 1775 kunne endelig også de bofaste i Alta få mulighet til å pantsette og selge sine eiendommer. Endringen innebar også en stadfestelse om at eierne av boplassen også hadde rett til fiske i vatn og elver på eller ved boplassen, tilgang til bjørkeskog og "De Herligheder, som hidindtil har været tilfælles for hele Bygder eller Almuen i Almindelighet."

Dette var en stadfestelse av eksisterende rettigheter for de som bodde i området og det er åpenbart at det er på denne bakgrunnen at Lars Lie i 1860 anså at utmark og fjellene i bunden av Alta-fjorden var allmuens eie.

D. Særlig om de fredede områdene i Finnmark mot reinbeite

Da fredningen mot reinbeite kom i 1927 i Alta var formålet å beskytte skogen mot reinbeite i forbindelse med bruken av kjørrerein ved Bosekop- markedet. Dette fremgår av de utredningene som blei gjort i forkant av fredningsvedtaket. Kjørrerein var tidligere tiders transportmiddel.

- Fredningen av barskogen i Alta ble vedtatt som en varig fredning i 1927 med hjemmel i en særskilt lov: "Lov om fredning av barskog m.v. for reinbeiting" av 11.7. 1924 nr. 2. § 1 i denne loven lød slik:

"Kongen eller den, som han bemyndiger dertil, kan utferdige bestemmelsen om, at det skal være forbudt å la rein beite i barskogstrekning eller strekning som er tilsådd med bartrefrø eller hvor planting med bartreplanter er foretatt."

Dette var en lov for å beskytte skogbruket og det er åpenbart at barskogen før fredningen ikke var et lovlig sommerbeiteområde.

Som kommentarer til dette skriver Samerettsutvalget II bl.a.:

”Det framgår av ordlyden og også av bestemmelsen forhistorie og forarbeidet at den primært ble gitt for å beskytte skogbruksnæringen...””Skulle det være behov for mer varige fredninger ut fra skogvern hensyn, vil det slik utvalget ser det, være mer hensiktsmessig å unnta de aktuelle arealene fra reindriftsområdene på permanent basis.”

- De øvrige fredningene i Finnmark ble vedtatt i 1985 etter reindriftsloven av 1978. Disse skjedde ut fra § 11, andre ledd, andre setning, som gjaldt fredninger av ”andre tilfeller”. I NOU 2007:13 refereres det til Høyesterettsdom fra 2004, Rt. 2004 side 1092, vedrørende et område på Stonglandseidet i Troms som hadde vært fredet mot reinbeite siden 1910. I NOU 2007:13 skrives det på s. 776:

”Selv om det ikke fremgår klart av ordlyden, fant Høyesterett at bestemmelsens passus om fredning ut fra ”særlige grunner”, ga hjemmel for å vedta fredning mot reinbeite for å beskytte jordbruket. Til støtte for dette viste retten blant annet til forarbeidene til 1933-loven der det uttales at det bør ”kunne bestemmes fredning av ’mosetak’ til beste for fastboende, for hvem reinlav er av betydning for kreaturfôr”. – Høyesterett avviste også reineierens anførsel om at bestemmelsen kun åpnet for midlertidig fredning. Selv om § 11 annet ledd første punktum fastslår at fredningsvedtak som treffes av hensyn til skogens gjenvekst mv. kun kan gjøres gjeldende ”i en viss tid”, var det ikke inntatt en slik begrensning i annet punktum om fredning ut fra særlige hensyn. Retten foretok en antitetisk tolkning, og begrunnet blant annet at dette med at 1933-lovens § 5 om at fredning kunne skje i ”kortere eller lengre tid” ikke var videreført i 1978-loven. Det ble også vist til at når bestemmelsens tredje ledd åpner for at det kan legges ut erstatningsarealer, kunne det ikke (bare) være tale om en hjemmel til å treffe midlertidige fredningsvedtak.”

Det er vanskelig å se at departementet kan betrakte de øvrige fredningene i Finnmark annerledes enn Høyesterett i 2004 konkluderte med hensyn til fredningen i Stonglandseidet.

- Med hensyn til NOU 2007:13 har Finnmark Bonde- og Småbrukarlag (FBS) etter hvert forstått at forklaringen på at Samerettsutvalget 2(SRU II) legger til grunn en totalt annerledes vurdering av rettighetsforholdene i Finnmark i forhold til Samerettsutvalget 1 (SRU I) ligger i utvalgets tolkning av endringen av reindriftsloven fra 1996 (”speilvenningen av bevisførsel”), tolkningen av to høyesterettsdommer fra 2001 (”Selbudommen” og ”Svartskogdommen”) og tolkningen av endringene av reindriftsloven av 2007 (”det samiske reinbeiteområdet”). FBS har fått klare innspill fra stortingsrepresentanter som var med på denne behandlingen at denne ”speilvenningen” kun skulle ha virkning i områder hvor en utsatt sørsamisk reindrift beitet på fjellområder hvor eierne av de private allmenningen selv hadde liten bruksintensitet (ikke i Finnmark). Dersom dette var basert på ILO-konvensjon 169, vil den ikke kunne anvendes i forhold til rettighetshavere som også kan påberope seg de samme rettigheter som samer. Med hensyn til høyesterettsdommene fra 2001 kan FBS

se at disse kan brukes til tolkninger i disfavør av de fastboende i de sjøsamiske områdene (fjordene og kysten) i Finnmark. Ved "Svarskogdommen" fikk befolkningen i Mandal tilkjent eiendomsretten til utmarka. FBS kan heller ikke se at innføringen av "det samiske reinbeiteområdet" i reindriftsloven i 2007 kan tolkes som en svekkelse av rettssituasjonen for de fastboende i de sjøsamiske områdene. Det ble i det forberedende arbeid lagt til grunn at innføringen av "det samiske reinbeiteområdet" ikke skulle endre rettighetsforholdene. Om dette hadde skjedd i Finnmark ville det være klart i strid med Finnmarksloven.

E. Krav til lovendringer og tiltak for gjenopprette den rettslige status for befolkningen og næringslivet i Finnmark.

1. Tiltak for å rette opp den tvil som er oppstått om de fastboendes mulighet for å få tilkjent sine ulike rettigheter ut fra alders tids bruk.

I 1972 konkluderte jurist Sverre Tønnesen at bygdefolket i kysten og fjordene i Finnmark, i det han mente man mest riktig burde kalle "Finnmarksalmenningene", hadde "like store, og kanskje større moralske rett til å bli berettiget til den allmenningen kaster av seg i sine bygder som det sørnorske bønder har i sine bygdelag. Og de bør likeledes ha minst like stor rett til å få selvbestemmelsesretten over disse goder."

Han mente også at utøverne av tamreinsdrift ikke hadde slike rettigheter i innlandet og ved kysten.

Disse vurderingene ble langt på vei anerkjent i forbindelse med arbeidet til SRU I. I NOU 1993:34, "Retten til og forvaltningen av land og vann i Finnmark" skrives det om reindriftssamenes rettigheter på side 259,:

"For 'fjellfinnene' fra innlandet må det være rimelig klart at de på slutten av 1600-tallet og utover ikke i god tro kunne mene at de var eiere av grunnen i kystområdene, eller hadde rett til beite. De mange klagemålene på tingene måtte frata dem en slik oppfatning... Man kan kanskje anta at de mente det var en allemannsrett som enhver hadde rett til å utnytte. Tønnesen ... skriver at de "svenske" fjellsamer var i angrepsposisjon og problemet var å hindre fjellsamene i å ødelegge fjord- og kystbefolkningens rettigheter. – I Lappekodisillen fra 1751 brukes uttrykket: "Eye Skatte- eller Boxel-Land". Av denne språkbruken kan det ikke slutes at samene hadde eiendomsrett til sine bruksområder..."

For å rette opp den usikkerhet som er oppstått omkring mulighetene for at også andre enn reindriftsnæringa kan tildeles rettigheter ut fra alders tids bruk i Finnmark må det ved endring av reindriftslov innarbeides i § 4, andre ledd, tilføyes følgende setning:

"I Finnmark forutsettes det at eventuelle rettigheter som reindriftsutøvere eller andre har i ulike områder ut fra alders tids bruk blir avklart gjennom de ordningene som gjelder etter §5, 3. ledd, i Finnmarksloven."

2. Tiltak for å sikre jordbruket sine tradisjonelle utmarksområder.

Etter at tamreinsdriften gjennom 1700- og 1800-tallet fikk tillatelse til å benytte områdene mellom de store finnmarksfjordene og enkelte øyer til sommerbeite har det alltid både ut fra sedvane og bestemmelser vært begrensninger i reindriftas mulighet til å benytte de fastboende nære utmarksområder. I Altas historie, bind 2, s. 283 står det om denne grensen bl.a.:

”På 1730-tallet kunngjorde amtmannen et forbud mot å føre reinflokkene nærmere sjøen enn en halv mil. Dette forbudet ble stadig gjentatt, men fjellsamene fortsatte med sin gamle skikk og forklare myndighetene at de ikke kunne holde reinen borte fra sjøen. Den trivdes ikke hvis den ikke fikk komme ned til sjøkanten om sommeren. Amtmann Mathias Collett skriver i 1757 at det var vanskelig å håndheve forbudet, ”med mindre de kunde tillades at skyde en eller anden Reen, for at bøde paa den Skade Reenene gjøre på Engene.”

Ut fra intervjuer av eldre av bl.a. historikeren Arvid Petterson og andre beretninger er det først i de senere tiårene at jordbrukere langs Altafjorden og Porsangerfjorden har vært plaget av at reinen trekker ned på jordbrukernes tradisjonelle områder.

For å videreføre tidligere ordninger med hensiktsmessige buffersoner mellom de tradisjonelle samiske jordbruksområdene langs de store fjordene i Finnmark og reinbeiting må det i reindriftsloven § 4 innarbeides følgende ny setning:

- **Langs Altafjord, Porsangerfjord, Laksefjord, Tanafjord og Varangerfjord hvor det fra gammelt av har vært jordbruk er arealene i 5 km fra sjøen jordbrukets utmarksarealer.**

Det er viktig at disse sonene er robuste over tid og at de ikke kan tapes ved opphør av driften av jordbrukseiendommer eller lignende. Reindriften vil selvsagt kunne benytte arealene til reinbeite dersom de inngår avtaler med aktuelle grunneiere.

3. Tiltak for å sikre nødvendige arealer for tettstedsutvikling i ulike områder av Finnmark.

Gjennom fredning mot reindrift og andre tiltak har det i Finnmark vært ordninger som har gjort at kommunesenter og andre tettsteder har hatt tilgang til nødvendige arealer for utvikling og vekst. Sikring og utvikling av samisk språk og kultur er også avhengig av at nye generasjoner samer får mulighet til å oppnå arbeid og kunne bosette seg i Finnmark.

I den nye reindriftsloven § 19, annet ledd, må andre setning endres til:

”Kongen kan også i andre tilfeller gjøre vedtak om fredning av arealer omkring sentrumsområder i Finnmark og områder av andre grunner i en viss tid eller varig når særlige hensyn tilsier dette.

I tillegg bør det ut fra dom i Høyesterett i 2004 om Stonglandseidet slås fast at samtlige frednings om ble foretatt etter andre ledd i Finnmark i 1885 må anses som varige fredninger.

Ut fra tidligere utredninger om rettighetsforholdene i Finnmark framkommer det at rettighetene i fjordområdene i vesentlig grad er allmenninger hvor bygdene har omfattende rettigheter ut fra alder tids bruk. Det er viktig for bevaring og utvikling av samiske språk og



kultur at nye generasjoner får mulighet til å bosette seg, videreutvikle gamle næringer og etablere nye næringer. Det vil også være i strid med den sannsynlige rettssituasjon at reindrifta har rettigheter ut fra alders tids bruk og kan blokkere for utvikling i fjord- og kystområdene i Finnmark.

4. Tiltak for å sikre barskogsområder i Finnmark.

I Finnmark finner vi verdens nordligste barskogstrekninger. Ut fra beliggenhet og klima er skogen særpreget av å ha lav årlig tilvekst og frøår gjennomsnittlig hvert 10. år. Skogene er på grunn av sin marginale beliggenhet svært sårbar for beiting og flere av skogen har derfor vært fredet mot beiting. Barskogsområdene i Alta ble i utgangspunktet varig fredet mot beiting fra og rein og husdyr i 1927. Når det gjaldt reinbeiting gjaldt dette rein under flytting og rein som var brukt i forbindelse med marked.

Etter at det ble innført i fredningsbestemmelse mot reinbeiting i barskog i ny reindriftslov i 1933 ble fredningen av barskogen i Alta tatt med sammen med andre som ble fredet etter den nye bestemmelsen.

NOU 2007:13 skriver bl.a. følgende om §19, 2. ledd, første punktum:

”Lest isolert kan henvisning til ”skogens foryngelse og gjenvekst” gi inntrykk av at bestemmelsen ble gitt for å ivareta miljøvern hensyn. Bestemmelsens forhistorie viser imidlertid at dette ikke er tilfelle. Den har sin bakgrunn i lov om fredning av barskog m.v. for reinbeiting 11. juli 1924 nr. 2.”

”§ 1 første punktum i 1924-loven lød slik: ”Kongenkan utferdige bestemmelse om, at det skal være forbudt å la ren beite i barskogstrekning eller strekning som er tilsådd med bartrefrø eller hvor planting med bartreplanter er foretatt.”

”Det framgår av ordlyden og også av bestemmelsens forhistorie og forarbeider at den primært ble gitt for å beskytte skogbruksnæringen...”

”De hensynene som i sin tid begrunnet bestemmelsen om fredning av barskogstrekninger står imidlertid neppe like sterkt i dag som på 1920-tallet, da skogdriften hadde adskillig større økonomisk og samfunnsmessig betydning..”

Det er oppsiktsvekkende at SRU II isolert vurderer skogdriftens verdi ut fra dagens produksjon. Som kjent har produksjon i Altaskogen siden andre verdenskrig vært lav på grunn av den rovhugst som den tyske okkupasjonsmakten drev i Altaskogen under krigen og flere større skogbranner. I de nærmeste årene vil produksjon være mulig og dette vil selvsagt igjen kunne bli en viktig ressurs for grunneier og befolkningen i Alta.

Det er godt faglig belegg for at barskogsområder i Finnmark vil være alvorlig truet dersom de åpnes opp for reinbeiting. For å kunne sikre barskogsområdene og tilrettelegge for bærekraftig skogdrift må § 19, 2. ledd, første setning i reindriftsloven styrkes:

Kongen kan gjøre vedtak om at bestemte barskogstrekninger i Finnmark skal være fredet for reinbeiting når dette anses påkrevd for sikre barskogsområdene og mulighetene for bærekraftig skogdrift.

Skogsområdene som allerede har fredning ut fra opprinnelige varige fredninger anses som varig fredede områder.

5. Tiltak for å sikre mulighetene for vekst og fornying i eksisterende og nye næringer i fjord- og kystområdene i Finnmark.

Mange fjord- og kystområder i Finnmark har over lang tid hatt negativ befolkningsutvikling. På grunn av økende vanskeligheter for de tradisjonelle næringer som småbruk, fjordfiske og annen utmarksbruk i løpet av de siste 10 årene og økte vansker med å drive med kombinasjonsnæringer er mange sjøsamiske områder truet. Den eneste redning for disse bygdene og den sjøsamiske kulturen er at det legges til rette for vekst og fornying i både eksisterende og nye næringer i fjord- og kystområdene i Finnmark. De aktuelle arealene er utvilsomt områder hvor det er den fjordsamiske befolkningen som ut fra alder tids bruk har de vesentlige rettigheter. Det vises også til den halv mils grense fra sjøen som reindrifta måtte forholde seg til fra 1730. Det vil være helt urimelig om denne befolkningen må ekspropriere rettigheter for å få benyttet sine rettighetsområder.

I reindriftsloven § 4 innarbeides ny setning i andre ledd:

I Finnmark er det i utgangspunktet ikke beiterett i en sone på 5 km rundt sjøsamiske bygder.

6. Tiltak for å bringe den samiske tamreinsdriften i Finnmark i økologisk balanse og i bærekraftig utvikling.

Den samiske reindrifta i Finnmark har i løpet av de siste tiårene hatt store problemer med å bringe reintallet i balanse med beiteressursene.

I NOU 1978 18B står følgende om bæreevnen for reinbeitene på Finnmarksvidda:

”Ut fra historiske data og fagfolks vurderinger synes 80.000 rein (dyr pr. 1. januar) tilnærmet å svare til bæreevnen for Polmak, Karasjok og Kautokeino reinsogn til sammen.”

I ”Forslag til ny distriktsmelding i Finnmark” fra 1994 framgår bl.a. følgende opplysninger om antall rein, vedtak om øvre reintall, beregnet vinterbeitekapasitet, antall utøvere m.v.:

	D Kautokeino vinterbeite	D 18 Karasjok vinterbeite	D 5c Sør-Var. vinterbeite	5D Nesseby vinterbeite		Finnmark totalt
Antall rein 1975						87.000
Antall rein 1989						200.000
Antall rein pr. 1.4.93	86.761	41.564	3.906	9.583		151.000
Antall driftsenheter	289					
Antall personer	1438					2312
Fastsatt reintall 1984	88.400	48.000	4.500	8.000		148.900
Beitetid	1.10.-3					
Beregnet kapasitet vinterbeiter						104.500



I "Ressursregnskap for reindriftsnæringen", januar 2008, framgår følgende opplysninger om antall rein, vedtak om øvre reintall mv.:

	D Kautokeino vinterbeite	Karasjok vestre sone	Karasjok østre sone	Polmak/ Varanger		Finnmark totalt
Antall rein pr. 1.4.2001	62.021	16.125	12.475	18.343		108.964
Antall rein pr. 1.4.2007	93.915	30.775	27.724	24.914		177.328
Antall siidaandeler 2003	241	84	55	43		423
Antall siidaandeler 2007	216	84	54	44		398
Antall personer 2003	1323	357	227	203		2110
Antall personer 2007	1322	399	267	217		2205
Gjeldende øvre reintall	64300	27500	21300	25400		138.500

Tabellene ovenfor viser at antallet rein som har vinterbeite i Finnmark i liten grad er kommet under kontroll i forhold til beregnet vinterbeitekapasitet og fastsatt øvre reintall. Tiltak som myndighetene har iverksatt for å redusere reintall og antall utøvere har i liten grad gitt varige virkninger. Tiltakene har sannsynligvis i for liten grad rettet seg mot å redusere antall reindriftsutøvere.

For befolkningen i fjordene og kysten av Finnmark er situasjonen med overtallighet i reindrifta uakseptabel. Når reintallet øker og de ulike beiteområdene blir mer og mer overbeitet, presses reinen i stadig økende grad inn i utmarksområdene og innmarka til de fastboende. Områdene hvor reinen skulle være under vår- og høstflytting blir i økende grad benyttet til sommerbeiter. Tiden reinen er i vinterbeitene blir mindre og mindre og summen av alt dette er økt brukskonflikter og beiteområder preget av forørkning.

Befolkningen i fjord- og kystområdene i Finnmark er overrasket over at ansvaret for å balansere reintall med beite i økende grad overlates til siidaene og at bruken av tilskudd til å stimulere til reduksjon av reintall svekkes.

For å skape akseptable forhold i Finnmark er det nå påkrevet at staten både gjennom endringer i reindriftsloven og andre tiltak reelt tar ansvar for å få ned både antall utøvere og antall rein til det som balanserer med beiteressursene.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag fremmer derfor følgende forslag:

- **Statlig tiltakspakke for å redusere antall siidaandeler i Finnmark både totalt og spesielt i de sommerdistrikt hvor antall rein er for høyt i forhold til beiteressursene.**
- **Styrke bruken av tilskudd mot at den enkelte siidaandel ikke kan ha over 600 rein i vårflokk i Finnmark.**
- **At man ved endringer av reindriftslov og forskrifter forsterker den statlige styringen av reindrifta i Finnmark når reintallet er over beitekapasitet.**

Dersom sentrale myndigheter av hensyn til ILO konvensjon nr. 169 reserverer seg mot å styre reindrifta for sterkt, bør styringen av reindrifta overlates til Sametinget og regionale/lokale myndigheter. Det er uakseptabelt at reindrifta ikke blir forvaltet på en bærekraftig måte i forhold til beiteressursene.

7. Tiltak for å gi landbruket i fjordområdene i Finnmark rettigheter og rammevilkår som er nødvendig for å styrke grunnlaget for sjøsamisk språk og kultur.

Jordbruk i kombinasjon med fiske og annen næringsaktivitet har tradisjonelt vært det økonomiske fundamentet for den sjøsamiske befolkningen. På samme måten som reindrifta blir gitt gunstige rammevilkår for å kunne bidra til opprettholdelse av samisk språk og kultur må det iverksettes særordninger for landbruket i fjordene/ dalene i Finnmark ut fra samme begrunnelser.

Som forslag til tiltak foreslås bl.a. følgende:

1. **Særskilte midler i de årlige landbruksoppgjørene til å styrke økonomien landbruket i Finnmark.**
2. **Styrke sametingets bevilgninger til Samisk Utviklingsfond med sikte på å sterkere kunne støtte tilleggsnæringer for sjøsamisk jordbruk i Finnmark.**
3. **Styrke bevilgninger til nydyrking og grøfting i sjøsamiske jordbruksområder i Finnmark.**

F. Ikke iverksette endringer i reindriftsloven som foreslås i NOU 2007:13 som ytterligere vil svekke landbrukets og lokalsamfunnenes rettigheter i forhold reindrifta.

I NOU 2007:13 foreslås det flere endringer i reindriftsloven som vil svekke landbrukets og lokalsamfunnenes rettigheter i forhold til reindrifta. I avisinnlegg i Sagat 27.2. skriver leder av SRU II, Jon Gauslaa, at de foreslåtte endringene i NOU 2007:13 ikke medfører realitetsendringer:

”Hadde Wulf gjort det (gått til primærkilden/NOU 2007:13) ville han ha sett at formuleringen ”*i det ligger det ingen realitetsendring*” er en gjenganger i merknadene til de foreslåtte endringene i reindriftsloven”

Så fremt man ikke legger til grunn at det kun er reindrifta som har rettigheter ut fra alders tids bruk i Finnmark er det vanskelig å se at det meste av de foreslåtte endringer ikke bidrar til å forsterke reindriftras rettigheter i forhold til andre næringer og lokalsamfunnene i Finnmark. Den eneste forklaringen på at Jon Gauslaa hevder at endringene ikke medfører realitetsendringer må være at han vurderer at reindrifta er det eneste i Finnmark som har rettigheter ut fra alder tids bruk. En slik forutsetning kan ikke befolkningen og øvrige næringer i Finnmark akseptere. Det vises da til foretatte henvisninger ovenfor til SRU I og andre kilder som klart dokumenterer at det ikke er reindrifta som har disse rettighetene i fjordene og på kysten i Finnmark. Det må forutsettes at dette vil bli slått fast når Finnmarkskommisjon, Utmarksdomstol og eventuelle etterfølgende rettsprosesser har avklart dette. I fjordområdene i Finnmark må det derfor inntil videre legges til grunn at reindriftings bruk av beiter i fjordområdene er basert på rettigheter gitt i medhold av reindriftslov og ”tålt bruk” fra grunneiere og aktuelle allmenninger.

Nedenfor framgår ordlyd i eksisterende reindriftslov for de paragrafer som foreslås endret, ordlyden i forslaget i NOU 2007:13 og våre merknader og forslag til de samme:

§ 19, første ledd, om ”beiteretten”



Etter SRU II's mening "er det uheldig at loven er så uklar som i dette tilfelle" og foreslår at bestemmelsen endres til:

"Retten til å utøve reindrift gir rett til å la reinen beite i fjellet og andre utmarksstrekninger, herunder også tidligere dyrket mark og slåtteng."

I forhold til nåværende lov strykes følgende:

".... som ligger for seg selv uten tilknytning til bebodde områder eller dyrkede arealer i drift, dersom de ikke er holdt i hevd og heller ikke er i bruk som kulturbeite, med mindre arealet er inngjerdet med gjerde som freder for rein. Kongen kan gi nærmere bestemmelser om hva som skal forstås med gjerde som freder for rein."

Det er vanskelig å se at denne endringen ikke innebærer en vesentlig svekkelse av rettighetene for jordbrukere.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag anser det viktig å få slått fast at reinbeiting på tidligere dyrket mark og slåtteeng i Finnmark i utgangspunktet må anses som tålt bruk. Disposisjonsretten til disse arealene vil være grunneier eller de som er berettiget til å bli tilkjent slik rett. Dersom reindriften ønsker å benytte tidligere dyrkede arealer og slåtteenger innenfor de sjøsamiske utmarkssonene bør dette skje basert på leieavtaler.

Forslag til ny § 19, første ledd:

Retten til å utøve reindrift gir rett til å la reinen beite i fjellet og andre utmarksstrekninger hvor reindriften har rett ut fra alder tids bruk eller ved lovgivning. Reinbeite på tidligere dyrket mark og slåtteeng i reinbeiteområder som ikke er inngjerdet anses som tålt bruk. Reinbeite på utmark og innmark i de sjøsamiske utmarkssonene kan bare skje gjennom avtale med de bruksberettigede.

§ 19, annet ledd og tredje ledd.

SRU II foreslår at annet og tredje ledd i §19 oppheves.

SRU II viser til at § 19 annet ledd første punktum i utgangspunktet var en særskilt lov "om fredning av barskog m.v. for reinbeiting 11. juli 1924 nr. 2":

"Det fremgår av ordlyden og også at bestemmelsens forhistorie og forarbeidet at den primært ble gitt for å beskytte skogbruksnæringen.."

SRU II mener "at eventuelle konkrete konflikter og motsetninger mellom de reindriftsberettigede og andre rettighetshavere, det være seg grunneiere eller andre som har rettigheter til skogsdrift, i første rekke bør reguleres ved bruk av reindriftsloven § 63....:

”Skulle det være behov for mer varige fredninger ut fra skogvern hensyn, vil det slik utvalget ser det, være mer hensiktsmessig å unnta de aktuelle arealene fra reindriftsområdet på permanent basis. Dette kan gjøres ved ekspropriasjon....”

Om andre setning, fredning av andre ”særlige grunner” skriver SRU II:

”Slik Samerettsutvalget ser det, kan det reises en del innvendinger mot den ut fra alminnelige forutberegnelighetshensyn. En forutsetning for å beholde den må eventuelt være at den ble supplert med bestemmelser om en forbedret kompensasjonsordning. Et alternativ i så måte kunne for eksempel være å supplere § 19 tredje ledd om at areal som blir fredet for reinbeiting ”bør kompenseres ved utlegging av tilsvarende beitearealer der dette er mulig”, med en regel om at reineiere som får begrenset sine beiterettigheter, har krav på økonomisk erstatning for beitetap dersom slike områder ikke er tilgjengelig”.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag anser det ikke som akseptabelt at bestemmelsene om fredning i § 19 annet og tredje ledd blir opphevet i Finnmark. Finnmark Bonde- og Småbrukarlag legger, muligens i motsetning til SRU II, til grunn at det som hovedregel er de bofaste som har rettigheter ut fra alder tids bruk i fjord- og kystkommunene i Finnmark. I flere punkt ovenfor har Finnmark Bonde- og Småbrukarlag foreslått at § 19 annet og tredje ledd forsterkes som tiltak for å sikre befolkningen sine behov for arealer som er fredet for reinbeiting. Finnmark Bonde- og Småbrukarlag bygger på at reindriftas rettigheter i disse områdene er gitt ut fra lovgivning og ikke alder tids bruk og ser det mest hensiktsmessig at ordningen med kompensasjonsareal i § 19 tredje ledd styrkes med ordning om økonomisk kompensasjon for beitetap.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag foreslår:

- **§ 19 andre ledd utvides for Finnmark i tråd med forslagene foran med ordninger om varige fredninger.**
- **§ 19 tredje ledd utvides med regel om økonomisk kompensasjon til reineiere som får redusert sine beitearealer på grunn av nye fredninger.**
- **Nåværende fredninger i Finnmark beholdes uendret inntil rettighetsforholdene til arealene er avklart gjennom Finnmarkskommisjon og Utmarksdomstolen.**

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag viser til at SRU II omtaler eksisterende fredninger i Finnmark slik:

”En del av de her nevnte områdene kan imidlertid neppe anses som utmark, og er allerede derfor ikke gjenstand for reinbeiterett. I den grad tettstedsutvikling eller andre forhold i fremtiden skulle innebære at arealer går over fra å være utmark til å bli innmark, vil det dessuten være tale om varige innskrenkninger i reinbeiteretten. Det synes da lite hensiktsmessig å benytte en hjemmel som nå kun åpner for midlertidige fredningsvedtak.”



§ 21 Husvære, buer o.l.

I NOU-en skriver utvalget at det ikke kan "se at det er noe stort behov for materielle endringer av det som er regulert i § 21". Likevel foreslås det følgende endringer av andre ledd, første setning:

- Begrepet "**adgang til**" byttes ut med "**rett til**" slik at setningen blir slik: " En reindriftsutøver har **rett til** mot vederlag å få utvist tomt til bolig dersom reindriftsutøveren ikke på annen måte kan skaffe seg bolig som er nødvendig av hensyn til en rasjonell utøvelse av reindriften"

Det vises til at begrepet "rett til" ble innført i første ledd i 1978-loven ("...rett til i utmark å disponere grunn til nødvendige hytter og gammer...". Utvalget kan ikke se at det bør være forskjell på begrepsbruken i første og andre ledd på dette punkt.

Ut fra andre setning i andre ledd gjelder dette en adgang/rett til å få utvist tomt på et ønsket sted også utenom regulerte områder. Det er ut fra dette åpenbart stor forskjell på **adgang** i tolkning 'mulig til etter søknad' og **rett** i tolkning 'krav om'. En slik endring vil i realiteten ledd medføre en kratig undergraving av det kommunale selvstyre og særordninger som blir urimelig i forhold til andre innbyggere i de aktuelle kommunene.

Tredje ledd bestemmer i dagens lov at salg av bygninger som er oppført etter første eller andre ledd ikke kan selges til andre enn andre reindriftsutøvere uten godkjenning fra Kongen og grunneier. I NOU-en foreslås det dette kan skje dersom grunneier, områdestyret og vedkommende siida godjenner en avhending:

"Bygninger som er oppført etter bestemmelsene i først og annet ledd kan avhendes til utøvere av reindrift som fyller vilkårene i første og annet ledd. Avhending til andre krever godkjennelse av grunneier, områdestyre og vedkommende siida."

Dersom slike bygg er oppført i utmark eller områder som er i strid med kommunale planer, er det selvsagt svært uheldig at terskelen for salg til andre enn reindriftsutøvere blir betydelig senket.

Forslag fra Finnmark Bonde- og Småbrukarlag:

- § 21 beholdes uendret.

§ 22, Flyttleier.

Også om denne paragrafen uttaler utvalget: "Samerettsutvalget har heller ikke når det gjelder retting til flytting og flyttleier sett noe stort behov for å foreslå materielle endringer".

Begrunnelsen for at utvalget foreslår å endre fra begrepet "etter tradisjonelle flytteveier" til "nødvendige flyttleier ... i samsvar med det som hensynet til forsvarlig utøvelse av reindriften krever" er åpenbart også her knyttet til at Hålogaland Lagmannsrett i en erstatningssak fra 11. oktober 1988 har fastsatte følgende:

”Retten la til grunn at en alternativ flyttlei som var brukt seks ganger mellom 1946 og 1984, ikke var brukt ofte nok til at den var ”tradisjonell” i lovens forstand”.

Det påfallende at utvalget også her fremmer et forslag som klart vil undergrave rettspraksis i erstatningssaker. For andre interesser i de berørte områder er det åpenbart negativt at reindrifta på denne måten skal kunne båndlegge alle mulige flyttetrasseer mellom de ulike årstidsbeiter. En alternativ flyttlei vil gjennom rettspraksis lett kunne bli enhver mulig flyttlei og andre interessenter vil følgelig få begrenset sine muligheter:

Forslag fra Finnmark Bonde- og Småbrukarlag:

- § 22 beholdes uendret.

§ 23, Motorferdsel, første ledd.

Her foreslår utvalget følgende endring:

Som begrunnelse for å endre innledningen av leddet til ”retten til å utøve reindrift” anfører utvalget følgende:

”På denne måten markeres det at også bruken av nødvendige fremkomst- og transportmidler er en del av reindriftsretten...”

(Her gir man også en definisjon av uttrykket ”adgang til” til ’at retten er begrenset til det som må anses som nødvendig’)

Det uheldige i å bruke begrepet ’retten til å utøve reindrift’ er at det er et begrep som ikke er klart definert i reindriftsloven. Derimot definerer reindriftsloven to begreper: ”rett til å eie rein i det samiske reinbeiteområdet” i § 9 og ”rett til reinmerke” i § 32.

Det er åpenbart en fare for ”retten til å utøve reindrift” i etterkant av en lovendring blir identisk med hvem som har ’rett til å eie rein’ og ’rett til reinmerke’. Dette vil i så fall bety at en langt større personkrets enn i dag vil kunne påberope seg rettigheter etter § 23.

Forslag fra Finnmark Bonde- og Småbrukarlag:

- § 23 beholdes uendret.

§ 24, Gjerder og andre anlegg.

Her foreslår utvalget i realiteten vesentlige endringer i første og andre ledd:

Til tross for vesentlige endringer skriver utvalget:

”Samerettsutvalget kan ikke se at det er noe behov for å endre det materielle innholdet i § 24. Reindriftsutøverne vil imidlertid med grunnlag i alders tids bruk eller hevd kunne ha ervervet rettigheter til å etablere slakteanlegg eller å føre opp nødvendige



gjerder og andre anlegg for reindriften som går lenger enn det som følger av reindriftsloven § 24.”

Det er åpenbart svært uheldig at det gjennom denne endringen åpnes for at reindriftsutøvere kan la midlertidige gjerder bli stående utover en sesong uten godkjenning. Dette vil åpenbart medføre at det i de ulike årstidsbeiteområdene blir et stadig økende mengde gjerdeanlegg. Dette vil være til stor hinder for andre brukere og viltet som berøres. Som en følge av at Landbruksdepartementet mener at hele Finnmark gjelder beiterett ut fra ”alders tids bruk”, vil dette følgelig bli et problem i hele Finnmark. Det synes også urimelig at reindriftsutøvere skal kunne ha rett til å sette opp permanente gjerder og anlegg uten tillatelse, selv i områder hvor de skulle ha rettigheter ut fra ”alders tids bruk”.

Forslag fra Finnmark Bonde- og Småbrukarlag:

- § 24 beholdes uendret.

§ 25. Brensel og trevirke.

Det som foreslås her er at rettigheter som i 2007-loven skulle gjelde i ”det samiske reinbeiteområde” nå skal gjelde alle områder hvor det foreligger ”rett til å utøve reindrift.”

I tillegg utvides rettighetene også til retten til å gjelde ”trevirke til utøvers faste bolig i reinbeitedistriktet.”

Det er også betenkelig at dette er rettigheter som reindriftsutøvere ikke skal betale for selv trevirke tas fra privat grunn, dersom denne noen ganger har tilhørt staten, Finnmarkseiendommen eller Hålogalandsallmenningen. At dette skjer før rettighetene til de ulike områdene tilhørende Finnmarkseiendommen eller Hålogalandsallmenningen er uakseptabelt. Grunnen til at ”den såkalte statens umatrikulerte grunn” i Finnmark er overført til lokalt eierskap er at denne urettmessig er annektert av staten fra befolkningen og at den med stor sannsynlig må betraktes som flere lokale allmenninger.

Forslag fra Finnmark Bonde- og Småbrukarlag:

- § 25 beholdes uendret.

§ 26 Jakt, fangst og fiske.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag vurderer at de endringene som foreslås av § 62 bygger på at SRU II mener at reindriften har rettigheter ut fra alder tids bruk i alle arealer i Finnmark. Næringsaksjonen baser seg, med henvisning til SRU I, at dette ikke er tilfelle.

Forslag fra Finnmark Bonde- og Småbrukarlag:

§ 26 beholdes uendret inntil rettighetsforholdene i Finnmark er avklart gjennom ordningene med Finnmarkskommisjon og Utmarksdomstolen.

§ 63. Utnytting av eiendom i reinbeiteområde.

Denne bestemmelsen er i utgangspunktet urimelig begrensende for en jordbrukers adgang til å disponere sine arealer av hensyn til beste for sin virksomhet. Mens reindrifta etter loven har fått en rekke rettigheter i reinbeiteområdene, får en jordbruker gjennom denne bestemmelsen store begrensninger i sine muligheter på en grunn.

De endringer som nå fremmes forsterker dette bildet. Det er uakseptabelt at også den enkelte siida skal varsles og at den enkelte siida skal kunne forsinke nødvendige tiltak i andre næringer.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag foreslår:

Forslagene til endring av § 63 frarådes. Paragrafen bør heller endres slik at den ikke blir så sterkt begrensende på andre næringers driftsrammer.

§65 Ferdsel i område hvor rein beiter.

Endringen i første ledd hvor "grunneier" og "bruksberettiget" nevnes spesielt virker uheldig begrensende på en grunneiers rettigheter på sine eiendommer. Å ta inn disse begrepene er klart provoserende og intensjon med bestemmelsen antas å være dekkende også gjennom fellesbegrepet "de som ferdes i områder hvor rein beiter".

Endringene i andre ledd synes også unødvendige. Å forsterke bestemmelsen vil også forsterke følelsen av at reindriften har rettigheter til å begrense allmennhetens bruk av utmark. Dette vil være konfliktskapende.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag foreslår:

§ 65 beholdes uendret.

§ 67 Ansvar for skade./ §68 Hvem erstatningen skal rettes mot.

SRU II anfører flere grunner for at det er behov for lovendringer i §§ 67-70 om reineiernes erstatningsansvar:

- "Hovedregelen om reineiernes erstatningsansvar i § 67 er basert på prinsippet om objektivt solidaritetsansvar for reieneierne i det distriktet hvor den skadegjørende rein er hjemmehørende. ... De senere års sammenslåing av slike distrikter til større enheter har bidratt til at kretsen av solidarisk ansvarlige reieneiere har blitt

betydelige utvidet mange steder, og innebærer at lovens regler om erstatningsansvaret i utgangspunktet også vil omfatte reieneiere hvis dyr ikke har vært i nærheten av det stedet skaden har skjedd.”

- ”Reindriftslovens regler om reieneiernes erstatningsansvar er dermed klart strengere enn for eksempel husdyreieres erstatningsansvar for skade påført av andre beitedyr.....For skader voldt av andre beitedyr gjelder også reglene om lemping i skadeerstatningsloven § 5-2, som i motsetning til reindriftsloven § 68 også åpner for mer generelle begrensninger av ansvaret i tilfelle hvor dette vil virke urimelig tyngende.”
- ”Størrelsen på de erstatningsbeløpene som reieneierne/reinbeitedistriktet blir idømt, vil riktignok ikke alltid være så store.Selv om det i enkeltsaker kan være tale om beløp som isolert sett ikke kan anses som urimelig tyngende.... samlet sett kan komme opp i beløp som blir urimelig tyngende.”

SRU II skriver følgende om hvilke endringer de fremmer:

- ”Blant annet bør reglene om objektivt solidaransvar justeres slik at lovens hovedregel blir at ansvaret i utgangspunktet påligger eieren av skadegjørende rein, og at regelen om solidaransvar først får anvendelse dersom eierforholdet ikke lar seg bringe på det rene.”
- ”Videre bør reglene om erstatningsansvar bringes mer på linje med alminnelige erstatningsregler, som også gjelder for skader forvoldt av andre beitedyr, blant annet når det gjelder medvirkning og lemping.”

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag har isolert sett forståelse for at det ønskes endringer i gjeldende regler. Problemet er at disse endringene kommer på et tidspunkt hvor rettighetsforholdene i de ulike områder ikke er avklart og at endringene delvis bygger på prinsipper i Selbu-dommen som Finnmark Bonde- og Småbrukarlag ikke kan se kan gi virkning i Finnmark hvor rettighetsforholdene mellom ulike samiske næringer skal avklares. Det er heller ikke tatt hensyn til at det pga av høye reintall i Finnmark er store problemer med rein som beiter på innmark. Slik beiting påfører jordbrukere store årlige utgifter i form av tapte avlinger og skader på eng. Tidlig vårbeiting er spesielt skadelig da kulturplantene (Timotei) ikke tåler slik beiting og gårdbrukeren får i tillegg til kostnadene med tap av avling som reieneierne høster utgifter til fornying av eng. (Pløying av jordene, såing og kalkig)

Finnmark Bonde og Småbrukarlag er også betenkelig over at solidaransvaret svekkes i en situasjon hvor reintallet ikke er kommet under kontroll. Endringen kan på en uheldig måte tolkes som en svekkelse av reieneiernes gjeteplikt. Ved endring av reindriftsloven i 2007 ble gjeteplikten svekket direkte. SRU II skriver:

”§27 første ledd pålegger reieneieren under utøvelse av reindrift å ta hensyn til ”andre reieneieres drift”, mens forholdet til andre rettighetshavere og interesser ikke er nevnt. Rent umiddelbart kan dette gi grunnlag for å stille spørsmål ved om bestemmelsen bør endres slik at den klarere angir at kravene til utøvelse av reindrift ikke bare gjelder i forhold til andre reieneiere, men også i forhold til grunneiere og andre bruksberettigede i reindriftsområdene.”

SRU II mener imidlertid at dette ligger implisitt i § 27 annet ledd om at reieneieren skal sørge for at reindriften skjer innenfor lovens rammer.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag er redd for at SRU II i liten grad har tatt inn over seg de problemene som uforsvarlige høye reintall i Finnmark medfører. Det er derfor bekymringsfullt at rettighetene og hensynet til andre næringer stadig svekkes i reindriftsloven. Det vises også til at SRU II avviser forslag som SRU I foreslo for å styrke driveplikten. Bl.a. forslaget om at det i hvert reinbeitedistrikt til enhver tid skulle være tilgjengelig minst en navngitt person som kan varsles dersom rein kommer inn på jordbruksområder eller nærmer seg ulovlig område.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag foreslår:

- **§ 67 og § 68 beholdes uendret såfremt det ikke samtidig inntas bestemmelser som tydeliggjør gjeteplikten og ansvar for skjerpet tilsyn med rein når denne oppholder seg i nærheten av jordbruksområder og andre områder som er utsatt for ulovlig reinbeite (jfr. forslaget i NOU 1997:4 s. 533.534, jf. side 331-332).**

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag ser det som nødvendig å få vurdert dette område nærmere og ønsker å komme med mer konkrete endringsforslag når dette er gjort.

§ 69 Gjerdeskjønn m.v.

Endringen av andre ledd i § 69 er en svært god illustrasjon på forslag til lovendringer til fordel for reindrifta og på bekostning av jordbruket/grunneiere. I nåværende bestemmelse gis grunneier mulighet til å få avgjort ved skjønn om utgifter til gjerdeanlegg skal utlignes på reineier. Denne muligheten foreslås fjernet. I stedet foreslår man at reindrifta skal være fritatt for objektivt erstatningsansvar dersom det ikke er satt opp gjerder som freder effektivt mot rein.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag vurderer også at endringene som foreslås i § 69 innebærer en svekkelse av grunneiere og jordbrukernes rettigheter og foreslår at:

- **§ 69 beholdes uendret.**

G. Avsluttende merknader.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag vil bemerke at ingen fra Finnmark har vært med i utvalget som har utarbeidet de foreslåtte endringene i reindriftsloven. Selv små justeringer i reindriftsloven vil ha store virkninger for jordbruket i fylket da Finnmark har 80 prosent (250 000 rein) av all rein i Norge. Jordbruket i fylket har store utfordringer med en akselererende bruksnedleggelse hvor jordbruket står i fare for å bli borte i mange små bygder. De foreslåtte endringene i reindriftsloven vil sette store begrensninger for landbrukets utvikling i Finnmark.

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag beklager at kravet fra FBS og Norsk Bonde og Småbrukarlag om ett års utvidelse av høringsfristen ikke ble imøtekommet. Det er åpenbart at kommuner, befolkningen, næringer og organisasjoner i Finnmark i for liten grad er gitt informasjon om at NOU 2007: 13 fremmer synsmåter på rettighetsforholdene i Finnmark og lovendringer som er i stort avvik fra vurderingene til SRU I og Finnmarkslovens intensjoner.



Dersom utsettelse hadde blitt innvilget, ville det vært mulig å få fram samlende forslag og til å føre dialoger om de forslagene som fremmes. Finnmark Bonde- og Småbrukarlag har tatt til etterretning at forlengelse av høringsfristen utover 15.4. 2009 ikke oppnås og har derfor prioritert å avgi uttalelser i forhold til endringer i reindriftsloven. På grunn av den korte tiden Finnmark Bonde- og Småbrukarlag har hatt til å arbeide med saken har vi dessverre ikke hatt anledning til å engasjere juridisk kompetanse til å bistå oss i arbeidet.

Finmark Bonde og Småbrukarlag
Arne Johanson

Alta, 15 april 2009